

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו ר נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

כ"ד

חיי-שרה (תשכ"ח)

א. השרה:

1 י"ג: הנה אנכי נצב על עין המים

ל': ריבא אל האישה והנה עומד על הגמלים על העין

1. הסבר מה סיבת השנוי בנשואים בשני הפסוקים (נצב - עומד)?

(והשרה בר' י"ח ב' שלשה אנשים נצבים עליו)

שם ב' ד' ותתצב אחותו מרחוק

במ' ט"ז כ"ז ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם

וע' רש"י שם!

דב' כ"ט ט' אתם נצבים היום כלכם לפני ה'

2. מה טבת השנוי בין מבאר המקום בשני הפסוקים?

2 דברי רבקה לעבד אברהם

כ"ד: בת בתואל אנכי בין מלכה אשר ילדה לנחור

לדברי העבד בבית בתואל:

ט"ז: ותאמר: בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה

(א) למה התייחסה רבקה גם לאם אביה, ולא רק לאבי אביה כמקובל?

(ב) למה שנה העבד מסדר דבריה והקדיס שם אבי אביה לשם אם אביה?

ב. כ' ותרץ עוד אל הבאר לשאב חמטאב לכל גמליו.

בעל מעשי ה' (ר' אליעזר אשכנזי) שואל: הנערה

אחרי שהעבד לא אמר בתחילת הענין "הנער אשר תשקה לגמלים", אבל אמר: הנערה

אשר תאמר לחסות הגמלים, אם כן לא היה ראוי לו להסריח עד שתשקה הנערה... את

כל הגמלים?

יש קושיחור!

ג. כ"ב גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון.

בעל מעשי ה' מקשה:

עוד יש להתבונן, שהוא שאל מקום לאנשים ללון, והיא השיבה על הגמלים דאמרה

"גם תבן גם מספוא"?

אבל ישוץ הענין, שהיא השיבה כצדקת...

1. מניין שהוא שאל לאנשים?

2. מניין שתשובתה היתה כתשובת צדקת?

ד. שאלות ודיוקים ברש"י:

1 ח' ד"ה ונקית מסבועתי זאת: וקח

לו אשה מבנות עבר אשכול

ומסרא.

2 כ' ד"ה ותער: לשון נפיצה,

והרבה יש בלשון חססנה

"המערה מכלי אל כלי"

ובמקרא יש לו דומה

(תהלים קס"א) "אל תער

בפשי", (ישע' נ"ג)

"אשר הערה לסוף בפשו"

3 ט"ז ד"ה גם אתה: לרבות

אנשים אשר עמו.

השרה דבריו בר'

ט"ו י"ד ד"ה וגם

את הגוי; בר' ט"ב

כ"ב ד"ה וגם דמו

הנה בדרש.

בעל דברי דור מקשה: קשה, האו אח"כ על

(ט"ט) ד"ה ואפנה על ימין או על שמאל

אמר: מבנות ישמעאל או מבנות לוז?

ועוד: בנות עבר אשכול ומסרא - מבנות לרש"י?

אא-ישב את שתי קושיותיו!

פרשן רש"י קביזל שואל:

ולמה הביא רש"י ראיותיו תחילה מלשון חססנה

ורק אחריו מן המקרא? ולא עוד אלא שבמסגרת אסר

"והרבה יש" ואלו במקרא אמר: "יש לו דומה"?

ישב את שתי קושיותיו?

(א) מהו הדרך הפרשנית שבה חולך רש"י בשלשת

הפסוקים האלה?

(ב) למה לא פרש רש"י כך ("לרבות") גם בפסוקים

הבאים הנראים דומים לפסוקנו יותר?

כ"ד נ"ה גם תבן גם מספוא.

ט"ג ח' גם אנחנו גם אתה גם ספנו

ט"ז ט"ז גם נחננו גם אשר נמצא הגביע

שם י"ב ל"ב גם צאנכם גם בקרכם קחו.

4) ג"ג ד"ה וישתחון ארצה: מכאן שמודים על בשורה טובה.

ר' ישראל איסרלינג (בעל תרומת הדשן) מקשה בבאורו לרש"י: ולמה לא דקדק רש"י הכי לעיל בפ' כ"ו? ובעל אמרי שפר עזר מוסיף, שחז"ל בבראשית רבה דקדקו לאמרו ("מכאן שמודים") דוקא לפ' כ"ו. אם כן למה העבירו רש"י לפ' נ"ד?

(פרשני רש"י מישיבים קושיה זו באופנים שונים!)

ה. ס"א ותקם רבקה ונערוותיה ותרכבנה על הגמלים...

הכורם ד"ה ונערוותיה: מן הפלא ששלחו רבקה לשאוב מים מן העין חוץ לעיר והרי היו לה נערות לשרתה; ויתכן שלא הלכה לשאוב מים כי אם באותו יום על פי הסבה שסבב ה' לצאת מן העיר לקראת אליעזר ולמצוא חן בעיניו... או נאמר, שלא נתנו לבתם נערה לשרתה כי אם סזמן שנשאת לאיש, וקודם לכן היה עליה לבדה לפקח על עסקי הבית.

1. הפרשן בותן חיזוק מלשון הכתוב לפרושו הראשון. מהו?
2. הפרשן מביא סמך ממקום אחר במקרא לפרושו השני. מהו?

ו. ס"ז ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה. וינחם יצחק אחרי אמו.

רמב"ן ד"ה ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. חסר הבסמך וכמוהו רבים.

ושעם הכתוב כי יספר בכבוד שנהג יצחק באמו, כי מעת שמחה שרה לא נטו אהלה, כי אמרו: "לא תבוא אשה אחרת אל בית הגבירה הנכבדת. וכאשר ראה את רבקה, הביאה אל האהל ההוא לכבודם ושם לקחה. וזה טעם "ויאהבה וינחם"... ירמוז שהיה מצטער מאד על אמו ורחק ממנו מנחם, עד שנחם באשתו באהבתו אותה. כי מה טעם שיזכיר הכתוב אהבת האיש באשתו?!

ואונקלוס פירש: ויביאה יצחק האהלה והנה היא שרה אמו. ולכן הזכיר האהבה, כי מפני צדקתה וכשרון מעשיה אהבה ונחם בה...

1. על פי איזו תופעה לשונית החלים הרמב"ן כי יחסר כאן הבסמך?
2. ר' שלמה דובנא משה את פסוקנו לתהלים מ"ה ז' במה דומים שני הפסוקים?
3. מה בין הרמב"ן לבין תרגום אונקלוס בתפישה התחבירית של פסוקנו?
4. נוסף על הקשי התחבירי מיישב הרמב"ן בדבריו עוד שאלה איזו היא?
5. כמה מפרשים מתנגדים לדברי הרמב"ן בישוב הקושיה הזו (החל מן "וזה טעם"...) ומישיבים אותה באופן אחר. כיצד?

ז. שאלות בתרגום אונקלוס

פ' ד' לא תאבה האשה ללכת אחרי ל"ם	-	למייתי
אולי לא תלך האשה	-	אם לא תיתי אתתא
אם לא אל בית אבי תלך	-	תיזל
תשב הנערה... אחר תלך	-	בתר כן תיזל
מי האיש הלזה ההולך בשדה	-	דמהלך בחקלא

הסבר את סיבת התרגומים השונים ל"הלך"?

2) י"ט ותכל להשקותו ותאמר: גם לגמליך אשקה עד אם כלו לשתות. ושיציאת לאשקיותה ואמרת: אף לגמליך אמלי עד די ספקון למסתה. והשוה:

בר' כ"א ויכלו המים מן החימת - ושליו מיא
 " מ"ז ויתם הכסף - שלים כספא
 שמ' ל"ט ותכל כל עבודת המשכן - ושליומת כל עבדות משכנא.
 בר' מ"ג ג' ויהי כאשר כלו לאכול - והוה כד שציאו* למיכל ית עבורא

הסבר את סבת שלשת התרגומים השונים לפעל "כלה" (ביחוד שני הפעלים הארמיים לאותו פעל בפסוק האחד!)

* זו הגירסא הנכונה ולא כפי שמודפס בחמשים שלבו.